

A ni cvetú, ki ga rodi priroda,
Da mogel njega bi najlepši kras
Enačiti cvetovom, ki razvili
Na plodni njivi so se duš otroških!
Tako so nežni ti, tako so lepi,
Da sebi kras je njih samo enak.
In tem cvetovom mi vladarji smo —
Še več . . . mi stvarniki smo jim celo!

In tu smo zdaj, da vzradoste se duše,
Ko bomo v resnem zboru združeni
Razmišljali o delu let preteklih,
Ki nam rodilo zlatih je sadov —
Nam? — Malo nam, več drugim — domovini!
A tudi nam! — Saj v sveti slogi smo
Iz nič se dvignili visoko, častno,
Da cenijo nas in nas ljubijo
Vsi tisti, ki vedo, da domovinski
Blaginji in bodočnosti je temelj
Mladina, ki jo šola je vzgojila.
To dela našega najlepši sad,
To naš ponos je, naša je uteha.
Ki nam prisego zbuja v duše dnu,
Da zemlji svoji zvesti bomo vsi,
Nji žrtvovali svoje vse moči!

Vse to ni nič! — Naš oče, naš gospod
Na zlatem Dunaju praznuje god,
Ko je pred pol stoletjem s čvrsto roko
Prišel preslavnih dedov žezlo težko . . .
Ves svet se klanja mu! Ponosno on,
Ljubeče in preskrbno vlada nam —
Sinovom svojim bolj ne more oče!
Knez je miru, krvavi meč mu solzo
V očesu budnem zbuja, v srcu skrb
Rodí mu misel na vihar ni grom . . .

Mir vladaj srečnim narodom! Ob njem
In v njem živi naj knjiga in pero,
Saj ž njima dviga se blaginja ljudstvu!
Krepi naj duša se, saj dušna moč
Močnejša je in večja od telesne!
Na duhu krepkemu je narodu
Bodočnost srečna vekomaj odprta.

Stoletja pol! . . . Mi prišli semkaj smo,
Da v slavnostnem trenutku damo
Čutilom duška . . . A kako? . . . Prevelik je,
Preslaven, premogočen in predober!
Skrbi nebroj, bridkosti brez števila
Iz mladih let do sivih dni ga spremlja.
A vse to zlo ga upognilo ni,
Ni enega trenutka v žitju vsem,
Da zabil nas bi in le sebi živel!
Mogočnost svojo vso, vse sile je duha
Prejasnega naklonil v srečo nam.
In mi se klanjamo mu vdani vsi,
V ljubezni srčni in v zvestobi večni
Prinašamo mu srca v dar najlepši . . .
Kako bi nam ne plula kri hitreje,
Ker vstal nam danes je ta srečni dan,
Ta sveti dan, dan naš ta veliki!
In iz Ljubljane bele naj prelije
Po zračnih daljah se pred zlati stol
En glas samo . . . Stoletja pol!
Kaj ni ta zlata krona trnja polna,
Kaj ni to zlato žezlo kakor trs? . . .
O, en glas k Tebi gre, mogočni car:
Naj večna bo ti slava, slava, slava!
A k carju tja v nebes višave sinje
Gre drugi glas: Ti nam ga, Bog, ohrani!

Engelbert Gangl.

Stanje i želje hrvatsko-slovenskog učiteljstva Istre.

Izviešćivao **Božo Dubrović**, nadučitelj iz Sv. Mateja u Istri, prigodom
X. glavne skupštine „Zaveze“ u Ljubljani.

„Istina je sveta, živa:
Koj se bori, taj da i dobiva.“
Adrija Palmović.

Slavna skupštino! Mila braćo!
Veleslavna gospodo i mile mi gospodje!

Pod tim nebom, pod tim suncem, nema veće umjetnosti, nego što je stvariti ljude, pitomiti divlje čudi, krotiti srca biesne strasti, podjarivati umnu silu, svjetlom puditi ernu tminu, da u ovom divnom hramu, u prirodi nedohitnoj, svjetlo božje žarko plamti!“

Tako piše, tako sudi i misli o važnosti, u uzvišenosti zvanja učiteljskoga hrvatski pjesnik Iv. Zahar.

Glasoviti Cicero reče: „Najveća i najplemenitija služba, koju čovjek svojoj domovini učiniti može, jest, ako se uzgoju mladeži posveti.“

Aleksander Veliki govoraše često: „Više ljubavi i štovanja dužan sam svome učitelju Aristotelu, nego svomu ocu Filipu.“ „Ocu“ reče „imam zahvaliti, da živim, a Aristotelu da pametno živim.“

Mnogimi bi mogao jošte primjeri iz davne davnine i zlatnim viećima iz sadašnjosti orisati naš zadatak, no dosta budi i ovo rečeno. Već iz rečenoga lasno se može razabrati, da je od pamtivieka, a i danas zvanju našem pripoznata plemenitost, važnost i uzvišenost. Nu plemenitost, važnost, uzvišenost zvanja učiteljskoga iziskuje od učitelja, da bude podpune duševne i tjelesne železne snage, jer rad njegov je naporan i tegotan, a i ubitačan po zdravlje. Pa neka bude i ubitačan, tegotan i naporan, to sve dalo bi se jošte podnositi, jer da se radi, to je sudjeno svim: „To je sudjeno dobru, to je sudjeno zlu, to je sudjeno stvoru, što ga neima.“ Sviestan se zato učitelj teškog rada, teškog bremena zvanja svoga ne plaši, pače ono bi mu bilo sladko i lahko i pri poslu bi ga vidio uvijek vesela lica, vedrih misli, čista srca, puna dobrih namjera, puna poezije, da ga u prvom redu bieda ne mori. Idimo dalje! Da ne zna, ne čuje i ne vidi, kako se uzvišenomu njegovu zvanju podrugivaju i nemilice svakom zgodom ruglu izvrgavaju; kako strast, zloba sa svih strana na uj navaljuje; kako iz pokvarenog i podivljalog srca svakojake klevete, potvore, muke i nevolje na uj bacaju. Kad nebi znao, da nema nikoga, tko bi se za uj zanimao i zauzimao, da mu se bieda ublaži; kad nebi znao, da nikoga nema, tko bi ga branio i štitio od nepravde, jada, tuge i čemera.

Za svaki ovdje po svom značenju bolni izraz, imam sto i sto primjera i jamčim, da se za nijednoga nisam porekao. Krvave so rane zadaju učiteljem Istre, uslied kojih učiteljstvo prolazi teške dane, a još teže jade i nevolje. Naš život nije hram veselja, jer često moramo slaviti crne dane; nad nama se riedko vedri nebo, jer nam je život zavit u gustu noćnu tminu. Ne možemo mirno spavati, ne možemo sladko jesti ni one suhe korice hleba.

Živa, sveobća želja bila je slavnog upravnog odbora, da se pri današnjoj glavnoj skupštini drži kakav referat u hrvatskom jeziku i na molbu, poticaj njegov, a ne iz vlastite iniciative, ja sam se toj živoj želji radostno odazvao, te izabrao naslovni predmet.

Pri glavnoj skupštini „Zaveze“ v Novom mjestu, proučavao sam, u Opatiji i Celju sam se veselio, radovao, nasladljivo i uživo, a evo ovdje zapala me častna zadaća, da igram ulogu Petra od Amiena. Evo me do izviestiteljeve stolice, da Vam podam zanimivih sličica iz kaleidoskopa učiteljskog života. Da vam pričam o markatnih, pikatnih doživljajih, da vam pripovjedam zgodice i nezgodice istarskog putnika. Medju inim, da istresem punu šaku jeremijada, a tada da si gospodo sami stvorite poklik, koji jamačno neće glasiti: „Hrvatsko-slovenski učitelji Istre, najsretniji su ljudi!“

Poznato je, da se ne rado sluša čovjeka, koji jadi-kuje rad bolesti, nesreće ili bilo čega drugoga i u takim prilikama najradje bismo govor obratili na koju drugu stvar. Ta bojazan obuzimlje i mene u ovaj čas, zato prije nego li predjem na samu stvar, molim vas slavna gospodo, gospodje i mila braćo, da me izvolite uztrpljivo slušati. Dobri prijatelji, — a mojim prijateljima, ja vas tu sve držim, — rado slušaju pripovjedanje prijateljevih jada, znajući, da kad im on svoje srce otkrije, kad im se iztuzi, naplače i izjada, da mu srcu odlane. Još jednu samo malu, malu molbu upravljam na slavnu gospodu, a ta je, da me gospoda izvole izvinuti, ako ovo izvješće ne bude onakovo, kakovo bi moralo da bude.

Teško je čovjeku pri srcu, ako je primoran reći: trudim se i ubijam, sve svoje sile posvećujem narodu i državi, a nemam toliko, da bi mogao primjereno živjeti, no moram trpiti glad i žeđu.

Na koncu smo 19. vieka, vieka ne borbe na šake, na buzdovane i šestopere zlatne, no u vieku najživlje borbe za sveobćim napredkom, za prosvjetom. Pa gle ironije! Učiteljstvo, koje je u prvom redu pozvano, da širi napredak i prosvjetu, ono nije u tom vieku, no u vieku najživlje borbe za obstanak. Poput hrabrih Spartanaca kod Termopilah, najživlji mu je boj biti za „kruh naš vsakdanji“. Zaokružimo li okom Istrom od zapada do iztoka, od sjevera put juga, taj se boj širom Istre očajno bije.

U nekom mjestancu Istre sastalo se malo društvanje, da proslavi nekakav god. Zdravice se redom redale, pa došao red i na učiteljstvo. Jedan izmedju gospode vrlo liepo nazdravio, kako reče „tomu požrtvovnomu stališu“. Kad je došao do rieči: „Neka živi“ tuj prisutni učitelj pretrgnu govornika i reče: „od česa molim?“

Prikladnijeg primjera, vjernije slike, liepše ilustracije (ilustrovane novine nek se kriju) rečenomu, ne mogu vam podati, nego da ovdje izvorno, doslovno citiram, navedem i pročitam nekoliko odlomaka iz molbe, koju je hrvatsko-slovensko učiteljstvo kotara Volosko godine 1894. podastrlo na istarski sabor.

..... „Ne može li učitelj svim tim potrebam doskočiti, tada on postaje jadan sirotan, velja nevolja,

mučenik živi, vriedan svačijeg sažaljenja kukavno se hraneći, nekušajući vina van možda o velikih godovih, on tjelesno sve više slabi, govori sve tiše i mlačnije, od vječnoga naprezanja gubi osobito živčanu silu, postaje nervozan i podražljiv, on se muči i kini, savladjuje se koliko konačno može, ali napokon on se očuti shrvanim i nemoćnim, da vlada prenatrpanom svojom školom, da vrši svoje teške dužnosti. Izšao bi medju ljude, ali u svojem kukavnom odielu stid ga je i pred zadnjim nadničarom; treba duševne okrepe medju izobraženim društvom, ali on nema za potroške, koji su spojeni s takovim drugovanjem. Krene svojoj kući, a tu ga muči pogled gladne djece; i kad pomisli, da toj biednoj djeci ne može ništa ostaviti i da ju ne može bar nekoliko pristojno odgojiti, onda taj jadni učitelj ne može, nego da gorko proplače nad svojom sudbinom, da se poda očaju, i u grozničavoj unutaruj borbi i trzavici dočeka neumitnu sušicu, tu povlaštenu učiteljsku bolest, koja ga konačno rieši težkih životnih muka. Nepodlegne li u tom smislu, podleći mora sigurno moralno, jer nevolja krši često i najčvršće značaje, pa takav učitelj neće više biti što bi inače bio i što mora da bude — najme uzoran i exemplaran čovjek.

U današnjih ekonomičkih i socialnih okolnostih u Istri, ni najveća učiteljska plaća nezadostuje za dostojan život; a što da bude sa onimi učitelji — a tih je najviše — koji su odsudjeni, da životare sa ciglih 400 for. godišnjih? Što sa podučitelji, koji nimaju ni forinte na dan? — Kako će oni sa tom plaćom uzdržati sebe i obitelj, dok i sliednji nadničar imade uz hranu još skoro forint na dan, ili bez hrane for. 1.50 do 2 forinta? Ova sama okolnost svjedoči najbolje, da se ni čovjek najograničenijih potreba sa manjim dnevnim zaslužkom ne može u Istri uzdržati. Kako da se pak vzdrži učitelj, koji ima mnogo više potreba, sa puno manjom plaćom?

Većina učitelja u Istri nalazi se u biedi i oskudici. Domaći pridjelci su u Istri skupi, jer je Istra zemlja siromašna; skupe su i unesene tvarine radi prevoznih troškova. A od kada su ukinute slobodne luke Trsta i Rieke, skupoća je znatno i očutljivo porasla. Potrebe društvenog života danomice rastu. Teško se žive — to je obći uzvik. A šta da nereče istom pučki učitelj? — Mladić svrši učiteljište i sa zanosom stupa u svoju težku službu, stupa kano usrećitelj puka, kano apoštol prosvjete, uljudbe, morala, napredka — stupa kano nositelj najsvetijih ideja, a ne može se pohvaliti ni tolikom plaćom, koliko je ima jedan financijski stražar, koji bez ikakvih predhodnih nauka obavlja službu najprostiju. Kojim li duševnim poletom će obavljati taj mladić svoju svetu misiju, ako se do mala bude vidio u biedi i nevolji? Imao bi plaćati dugove, što ih je napravio, da se može izškolati, a čime? Htio bi da započne vlastitu ekonomiju, mora nabaviti posoblja, kuhinjskih stvari i. t. d. a čime? Mora štediti, da podje položiti izpite, mora štediti, da plati težku taksu, kad bude imenovan definitivnim, a od kuda sve to, ako mu mjesečna plaća nedostaje ni za najškratiju svakidašnju egzistenciju? Postane li pako učitelj ocem obitelji, nevolji nikada kraja. Gorak, u istinu gorak i pun tuge je pogled pučkoga učitelja na vlastitu svoju djecu. Da žalostno je naše stanje, mi se dižemo izmoreni i čemerno pitamo pred licem prosvjetljene Europe: je li dostojno da čovjek, koji se kroz sav život žrtvuje za uljudbu i napredak, koji svim i svakomu pomaže do ljepšega života i bolje sreće, koji podučava i uzgaja sinove i hćeri svih stališa — da

taj čovjek mora gledati svoju djecu neoskrbljenu, da joj ne može dati odgoj i egzistenciju svome stališu pristojnu?

Istarsko učiteljstvo je dugo šutilo, da više nemože; i jer je dugo šutilo, njegov je vapaj sada tako bolan. Mi, pučki učitelji i učiteljice Istre, tražimo pomoći; tražimo je, jer želimo, da bez naprezanja i stradanja sdušno i plodonosno uzmognemo vršiti naše teške dužnosti; tražimo je, jer nam ju jamči onaj isti državni zakon, koji nam i dužnosti nalaže. U današnjem materialnom stanju mi smo nemoćni; naša bieda nas ubija; naše siromaštvo podkapa nam ugled i upliv; učiteljska plaća nam ni iz daleka nedostaje, moramo da si i drugom radujom što prislužimo, ako nećemo da, u potpunom i pravom smislu rieči, glad trpimo, a to nas još više oslabljuje. Oslabljuje nas i gorka pomisao, da čemu našu tešku službu imati obavljati u svem najmanje 42 godine. Mi svaki mjesec ostavljamo od kukavne naše plaće 2% u mirovinsku zakladu, ali ako se obazremo na umorni naš rad i nedostatni naš svagdanji kruh, onda moramo bolnim srcem izpoviediti, da se u istinu vrlo malo nadamo, da ćemo tu službu i toli mučno i krvavo zasluženu mirovinu dočekati!!

U svojoj molbi tražili smo, da bude najniža plaća usposobljenog učitelja III. reda 500 for., II. 550 i I. 600, a učitelji bez usposobljenja da budu plaćeni sa 400 for.; da se dade učiteljicam kano osobam bez svoje obitelji 80% od učiteljske plaće — da me nebi ovdje prisutne gospodje i gospodjice koleginjice slabo razumjele, moram ponoviti, da tako se molilo u molbi na pokrajinski sabor god. 1894. Nadalje, da se upriliči odmjerivanje plaće po službi, a nipošto po mjestu; da se obali služba učiteljska sa 40 na 35 god.; da se učitelji i učiteljice, koje bijahu usposobljene prije konkordata izjednače s onima, koje bijahu kasnije usposobljene; da se pokrajina pobrine štendijama za uzgoj učiteljske djece, jer se ne zna, kada nadari sreća učitelja sa obilatim obitelji (jedina sreća), kako će tu djecu odgojiti, pošto je njegova plaća tolika, da jedva preživiti može i napokon, da se naslov „podučitelj“ i „podučiteljica“ ukine.

Ostavimo se na čas kod ovog najposljednjeg.

Dok su kod vojničkoga stališa posvema opravdane razne sarže, a i gdje god drugdje, to in u učiteljskom stališu, po gotovo mjesta nema, a ponajpače naziv „podučitelj“, „podučiteljica“. Čovjek, primitivnih pojmova o učiteljstvu, a takovih žalibože ima vrlo mnogo, odmah će pomisliti, u toj su valjda kategoriji oni, koji su praznije glave — dočim je glavno to, da su praznije kese. Znam mi je slučaj, gdje su se ljudi vrlo uzvrpoljili na podučitelja, kojino zasjeo mjesto privremenog nadučitelja, a još većmo, kad su doznali da isti i kompetira na to mjesto.

Bilo nadučitelj (-ica), učitelj (-ica), podučitelj (-ica), svi ti imaju da jedne nauke svrše, da jednu te istu leđinu kopaju, pa mi se naziv „pod“ i „nad“ vrlo smiešnim čini, a ovaj prvi i vrlo neopravdan s razloga, što taj „pod“ donosi i manju godišnju plaću i manji petgodišnji doplatak, 15% plaće (52 for. 50 novč. odnosno — — —). Najneopravdanije pako jest to, što sin se i kasnije taj doplatk računa, ako prestupo u službu učitelja (-ice) — dočim učitelj (-ica), ako postane podučitelj (-ica) vuče doplatk učitelja (-ice). Doplatk se odmjeruje u onom stupnju u kojem se ga počelo služiti. Niti je prvo, niti drugo, niti treće opravdano i pravedno, a ponajpače 15% doplatk s razloga, što se opet u nijednoj višoj kategoriji

ne uzima u obzir plaća, no svi imaju doplatka godišnjih 60 forinti.

Nu kad sam već kod petgodišnjeg doplatka, to ne mogu mimoći, a da ovdje ne spomenem, da je sasma neopravdan zahtjev, da učitelj, da dobije zadnji doplatk mora služiti svih 5 godina. Žasto mu se to nebi računalo po godinama?

Vidite li Vi gospodo u ovih naših zahtjevih kakvu pretjeranost? Držim da ne. Nu ipak jednom članu pokrajinskog odbora sa 2500 forinti godišnje plaće, prohtjelo se, da učiteljstvo ismjeha. Doista vriedno bi da se njegov govor na vječnu uspomenu postavi u okvir i objesi na najvidjenije mjesto u školi. Nesmisao tog glasovitog govora neću Vam ovdje nabrajati, no mesto toga spomenut ću Vam, da se na njegove šuplje dokaze može vrlo liepo odgovoriti sljedećom pripovjedkom.

„Nesreća je snašla i genijalnoga Nasradina. Pao je s krova. Brže bolje pozvali liečnika, koji mu stav koješta nabrajati, a moj ti ga liepi Nasradin sluša, sluša i napokon upita: — Ma gospodine jesi li ti kada s krova pao? Nisam odgovori liečnik. — Ajme meni, kako ćeš ti onda mene izliečiti, kada nisi nikad sa, krova pao — jaukao slomljeni Nasradin.“

Da strahote rata može pojmiti samo onaj, koji je ratovao priznati ćete, nu isto tako znam da ćete priznati, da tešku životnu borbu pozna samo onaj, koji se bori u životu, a ne onaj, koji plovi u razkoši, koji sjeda za bogatu sofru, na kojoj se puši mastna pečenka i koji se odmara na svilenim dušecima Ili, da se izrazim rečenicom: „Sit gladnu ne vjeruje.“

Vi gospodo, koji s nama imate i danas da dielite istu sudbinn, tu mislim gospodu iz Gorice, znam, da našu bol u slomljenoj duši našoj vidite, dočim gospoda iz Štajerske i ove pokrajine znam da s nama ćete, jer je isti težki kamen nevolje i nužde nemilo pritiskao i njihove grudi, dok se nije teda negda bar djelomično njihov glas uslišao.

Preko molbe dalmatinskih učitelja tiše, tiše, prešlo se na dnevni red, piše „Zora“ učionički časopis od god. 1888. Pa nastavlja:

„Sudeći po zveci, koja, zalud, prodire i kroz posazene zidove, bilo je tu svakojakijeg glasova, i tankijeg i debelijeg. Soprani su i tenori svojijem acutima djelovali na prostodušnost onijeb, koje vjeruju u nevolje učiteljskoga života, nastojeći nježnijem melodijama, da ih smiluju na nevolje, preobterećena naroda. Kontralti i baritoni prigovarali jedni drugima u bučnijem duettima, ovi: učiteljsko dobrostanje, oni: učiteljsku nedostojnost, a profandi pratili onu malo pitomu muziku dubokijem „— pô milijuna“. — Napokon se složili svi u veliki finale: „— na dnevni red —“; i tako je predstavka pučkijeg učitelja podlegla.“

Mi smo već unapred znali, što će se s našom molbom dogoditi, i ni pô muke nebi bilo, da ju je stignula sudbina, koja i dalmatinsku; da su gospoda od vecine barina rekla: „Vi gospodo učitelji imate pravo, da pitate poboljšanje svoga položaja, ali pokrajina nema novaca, ali nam se naprosto rugati i ismjehavati, to prekoračuje svaku mjeru. Naš glas o povećanju i urednjenju plaća, bio je kako ste malo prije čuli bolan i zdvojan, ali sasvim tim, ni malo se dojmio nije onih, koji bi nam mogli pomoći, samo kad bi htjeli. Nisu htjeli, jer ne ćete, jer ne vide t. j. neće da vide, našu staru i tešku ranu, koja treba i brza i kripka lieka, jer jedna vaja već je k

zemlji popadala. Oni, kojim je naša sudbina u rukah nemaju smilovanja. A što je jadna vaja kriva? Kriva je što je živa!

U ped. časopisu „Hrvatski učitelj“ u članku „Odziv reviziji zakona za pučke škole“, ovako pisano stoji:

„Dobio gospodar gosta i pogostio ga. Nalievajuć mu vina u čašu, ostavio mu dovolj praznu, nalievajuć sam sebi, nakopio ju vrškom, rekavši si svakiput: oho! Dosadilo gostu, videć kako gospodar uživa punu čašicu sladke, ukusne kaplice i a on jedva nešto preko polovice svoje čaše, poviče: — Dederte, dragi prijatelju i meni reci jedared: oho!“

Pričica ova liepo se daje preniet i na učiteljstvo Istre, pa i ono dovikuje: „Dederte i nam jedared oho!“ Rad naš zaslužuje toga uvažanja, takova smilovanja.

Pripovjeda se, da je Cesara, najvećeg Rimljanina zadobivši od urotnika 23 smrtne rane, najviše zabolilo, kad među urotnici opazi i ljubimca svoga Bruta, i da mu zadnji zdvojni poklik bijaše: — „Zar i ti sinko moj (Bruto)!“

Učiteljstvo Istre, ne otima se samo o tu mrvicu, koricu suha kruha, no ono ima da podnosi jošte sto i sto drugih neprilika, koje mu izvan materialnog biednog žtanja život ogorčavaju i poput oštra noža ranjuju mu i dušu i srce. Nu sve ga to toliko ne boli, koliko ga boli to, što bi morao baš ko Cesar zdvojno da poklikne. Jest, sličan se klik krije u duši i u srcu hrvatsko-slovenskog učiteljstva Istre, nu al još jest uješto, što ga za sadu ušutkava, da nepoklikne.

„Neka, neka, samo dalje
Nek se puni gorka čaša,
Ali — — — — —“

Prelazeć najvećim prezirom i ogorčenošću preko svih blatnih, neosnovanih, bezrazložnih i strastvenih kleveta i podtvora, podjarivane strašću i zlobom, pitam: — Može li se hrvatsko-slovensko učiteljstvo Istre, uz opisan položaj pohvaliti; može li veselim srcem zasukati rukave i latiti se plemenita posla? Doista ne. Hoćeš, nećeš, već sada uzkliknuti moram: šarovit je ovaj sviet, šarovitiji je čovječji život, a najšarovitiji život i udes učiteljski! U koliko nisam do sada, nastojati ću to od sada, da živimi primjeri podkriepim.

„Istina je, grдне su nam brige
zadavale te proklete knjige;“

pjeva pjesnik, nu za cielo mnogi će od vas imati iz liepe mladenačke dobe, po koju sladku uspomenu sahranjenu u srcu. Mnogi će vas se sjećati, kako mu je srcu odlanulo, kad je nauke svršio i primio sviedočbu zrielosti. Sjećati će se, kako je pun radosti i veselja zapustio učiteljište i pohrlio u naručaj milom ocu, sladkoj majčici, bratu i sestrici. Dvornjesečne praznike svaki je nas više manje sproveo u plaudovanju, radovanju i pun mladenačkog poleta i uzhitia napisao molbu za koje učiteljsko mjesto. Kad je imenovanje usliedio, mlado srce, znam, da je silno kmalo i raju se života nadalo.

Sjećam se — a tko bi zaboravio? — kako sam se pun zlatnih sanja podao na opriedeljeno mi učiteljsko mjesto, al već prvi dan, zlatne se sanje razplinule u zdvojnost, očajnost, turobnost, snuženost u srditost. To se mjesto nalazilo u srednjoj Istri. Pošto sjelo občine bilo u drugom mjestu, uz put išao sam najprije predstaviti se tadašnjemu občinskomu glavaru. Na moj hrvatski govor, kojim sam mu se predstavio, a da me nije niti pogledao

odgovrne: „Non capisco!“ Na to ja njemu: „Nanche mi!“ pa izadjem iz ureda. Prvi čin.

Za mjestnog župnika, koji budi mimogred spomenuto, bio je momu stricu svećeniku prijatelj i honškolarac imao sam od njega preporučeno pismo. Kad mu predam pismo, udostojio se ipak jednim me pogledom izmjeriti od glave do pete, a kad ga pročitao, pokaže mi takorekuć prstom vrata i odpravi me iz kuće. Drugi čin.

Ova dva čina nisu me jošte ni malo smeha, jer tomu sam se i nadao, nu ipak ne u tolikoj mjeri.

Moglo je biti 9¹/₂ sata u jutro, i to u nedjelju, a nigdje živoj duši ljudskoj traga ni glasa, ko da je cielo selo bilo uljubljano u sladak san.

Stao sam promišljati, kako sam jedino iz osobite ljubavi prema milom narodu zamolio to mjesto, a njemu, akoprem je znao da sam tuj, za mene je ko za lanjski snieg; dapače ne bez razloga, pomislio sam, da nauckan štogod tajna snuje. Ta mi misao zaokupila cielo biće i tom jedinom mišlju unidjem u školsku zgradu, koju mi otvori služkinja, što li, župnikova.

Na školskoj zgradi u školskoj sobi nadjem prozore polupane, klupe, stol i ostalo posoblje porazbacano, ko da su divlji Huvi, Avari il Turci tuj plačkali; po podu bilo cieli voz smieća i smrada.

Koga da se to ne dojmi? Zgрозim se, a iz grudi vine mi se duboki uzdah i niz lice kane debela suza; prva suza žalosti.

Mesto reći: „Tuj ću živjeti i koristiti, tu djelovati, stvarati i ostati,“ potišten, sreem punim tuge i žalosti odputim se ravno na željezničku postaju i prvim vlakom odjurim u Pazin, da se potužim kotarskomu glavaru i da ga zamolim, da mi podieli drugo mjesto.

Drugi dan u jutro ravno me k njemu. Hoću, da mu se potužim i pripovjedim, nu on mi odmah upadne u rieć i reće, dakako ujemački: „Vidim, da sam vam pametujem izdao dekret za Hringu, jer vi ste imenovan za Čepić; ako želite, ja in vam odinah izdati dekret.“ Treći čin. Tablo!

Zašto se moj dekret preko noći promienio, zašto me načelnik, župnik, a i puk onako dočekao, tomu ne treba dokazivanja. Jedno je čim si i danas razbijam glavu, i često se pitam? Kojom sam srećom, Bože dragi, izbjegao, a da se nije sav onaj smrad, kamenje ono, kojim nedužne prozore polupali, sasuo za menom, kad sam nizbodice iz mjesta izlazio?

E to vam gospodo draga malone sličice iz vlastitog izkustva, iz prvog dana mi učiteljskog života.

Kud i kamo mora, kako već prije spomenuh, teške dane prolaziti, a još teže jade podnošati, kako mora mnogu gorku progutati i svakojaka proganstva podnašati učitelj onkraj dnevne Učke gore, kroz cielo vrijeme njegove službe u obćinah, koje su u talijanskih rukah, u poitalijančenih gnjezdih, možete si lasno stvoriti pojam, bez da vam ja ovdje napose nabrajam; lasno i sami prosuditi, kako mu se svakojake klipove pod noge baca; lasno storiti sliku učitelja u zabitnom mjestu.

Srećan sam, da je ovo moje izvješće već do sada preobširno i da mnogo toga imam jošte, da navedem, pa da u dalnjih mojih navodih moram biti čim kraći i obćenitiji, nu da toga nije (da nemam primjera iz mog vlastitog izkustva), bio bi kad bih i htjeo kojigod primjer navesti upravo u velikoj neprilici. Negodovanjem moram spomenuti, da mi se od toliko njih na koje se širom Istre obratih, da mi u kratko opišu svoje doživljaje, da mi u

kratko izraze svoje želje, jednom riečju nitko odazvao nije. Žalostno, al istinito. Nepresahlog, zanimivog vrieda mogao bi bio posakupiti, nu reč bi, bez zamjere budi rečeno, da je učiteljstvo možda preobterečeno poslom ili „prekomodno“. Sad me opet pri stvari.

Sviet je zloban i nenačidan i bojim se, da će sa budi koje strane tkogod na mene graknuti i doviknuti: „Ti učitelji samo se tuže i traže“. Jest, tužimo se, jer nam nijedobro, a to sam mislim već dovoljno dokazao; a sada ćemo tražiti, jer nemamo što bi nam išlo.

Tražimo, pače zahtjevamo u prvom redu dvomjesečne školske praznike-počitnice. Al čovječe božji § 8. ministerialne naredbe od 20. kolovoza 1878. odlučuje, da školska godina na pučkoj školi traje 46 tjedana, 2 tjedna više, nego li na srednjim i gradjanskim školama.

Držim, da će svaki pripoznati, a kako i nebi, kad je izkustvom stoleća potvrđeno, da u zdravu tielu, zdrava je duša, i da prvi uvjet zdravlju tjelesnomu i duševnomu je iza težka rada mir, počitak.

Spomenuti zemaljski odbornik, u vrlo je ružičastim bojama opisao naš položaj, no mi ponajbolje znamo, kojim nam se je mučiti i truditi u prenatrpanih, malenih, zagušljivih, s higijeničkog najprimitivnijeg gledišta neshodnih školskih zgrada, kako se nam i djeci duh i tielo ubija; kako gubimo svoje zdravlje i prikraćujemo svoj dragocjeni život.

„Bez zdravlja nema bogatstva“, naročna je rieč, dakle uz poboljšanje plaće, nužno je, da se odlučujući faktori zauzmu, da nam se počitnice produlje, kad već to imaju srednje i gradjanske škole — kad imaju na Rieci u Hrvatskoj i u ujekojim drugim državama. Neznosna godišnja vrućina, a i godišnja poljska zadnja, koja se u stanovitim mjesecima obavlja, te roditelji djem silno kod kuće trebaju, bi zahtjevala, da ona dva tjedna ne bude škole.

Zavirimo malko u školske zakone, odmah će nam u oči pasti, da pučko učiteljstvo imade mnogo, dapače previše predpostavljenih oblasti. U prvom redu tri vieća, poimene: c. kr. zemaljsko školsko vieće c. kr. kotarsko školsko vieće i mjestno školsko vieće. Članovi svih tih vieća, među koje brojim c. kr. zemaljskog i c. kr. kotarskog školskog nadzornika, imaju pravo nadzirati i kritizirati učitelja, na više razrednim školama i ravnaajući učitelj. K' tomu dolaze kod imenovanja jednog učitelja na red občinsko zastupstvo i pokrajinski odbor. Ne pripada li učitelj vladajućoj stranci občinskog zastupstva, eno ga prvoga, gdje ustaje proti njemu. A što da rečem o postupku zemaljskog odbora? O tomu reći ću svoju nješto kasnije.

Pomislite sada, koliko imade tu osoba, koje imaju ne samo paziti na glegovu djelatnost, nego proti kolikim mora da ima obzira. Željati bi bilo, da se ponajprije učiteljstvo po mogućnosti čim prije i čim više oslobodi od toli raznovrstnih upliva, to će se pako dogoditi, ako se pučka škola podržavi; sržim da to svi tu odobravate i priznavate. Jedva tad će moći učiteljstvo uspješnije djelovati i bolje se svojoj uzvišenoj zadaći posvetiti, jer će biti neodvisnije slobodnije. Tada lje nećemo doživiti, što danas doživismo, naime, da se dopusti, da se nalaže, da se učiteljstvo izaživlje, da se vriedja na najbezobrazniji način.

Dosudi li sudba mladiću, kad svrši učiteljske nauke, da dodje na bolje, na pogodnije mjesto, nego li je meni bila dosudila, druge mu ozbiljne misli stanu pomučivati

vedrinu njegova lića. Pro primo: prodje jedan, dva, tri mjeseca, da ne dobije plaće; trči okolo, obijaj pragove, moli, preporučuj se, pa kad napokon i dodje za prvi mjesec odbija mu se, ako nije slučajno prvog mjeseca počeo podučavati. Znan mi je slučaj, jer se na mojoj školi dogodio gdje sad službujem, da brat i sestra za cio mjesec nisu dobili novčica plaće ni nagrade ikakve, akoprem su molili, jer mjesto na prvog počeli poučavati na drugog; na prvi nisu ni mogli jer je slučajno bila nedelja. Stanoviti krugove misle, da učiteljstvo lahko o milosti božjoj i o čistom, frižkom zraku i cio jedan mjesec živjeti može.

(Dalje prih.)

Zaveza slovenskih učiteljskih društva.

I.

Slavnostni dnevi so minili, in z veselo dušo se jih spominjamo. Dosegli smo lepe, častne, velikanske uspehe. Slovensko učiteljstvo sme biti ponosno na svoje delo, na svojo stanovsko zavednost. Nikdar še ni nastopilo v tako impozantnem številu, nikdar še ni tako imponovalo slovenskemu svetu kakor baš v teh prekrasnih dneh. Morališki uspeh je tolik, da je obudil v najzaspnejšem, najnebržnejšem srcu simpatije in spoštovanje do slovenskega učiteljstva, do njegovega delovanja in stremljenja.

Polagoma, ko se nam nekoliko pomiri kri in urede živci, bomo podali cenjenim čitateljem natančno poročilo o vsem in vsakem. Z radostjo moremo precej tu konstatovati, da se nas je ves čas domače časopisje prav simpatično spominjalo in vso hvalo moramo izreči vestnim gosp. poročevalcem, poimence g. M. Malovrhu in g. prof. A. Funtku.

Še celo pred početkom slavnosti so pisali naši časopisi o nje pomenu. „Slovenski Narod“ je priobčil pod črto pozdravno pesem, ki jo je zapel naš T. Doksov, nad črto pa članek. Ne bi radi, da bi to oboje zapalo pozabljivosti, zato je dovoljujemo, te dve stvari tu ponatisniti.

Pozdrav

učiteljem, slavečim na X. skupščini „Zaveze“ petdesetletnico vladanja Nj. Velikanstva cesarja Franca Jožefa I.

Sloga pravo moč rodi;
Vse nam bo lahko storiti,
Ako združimo moči.
Cesarska pesem.

Razvnetja glas v Ljubljani pólje beli ...
Očij uprtih v njo je željnih sto ...
Od vseh strani so sini prihiteli,
Da slavlje v nji obhajajo krasno,
Da praznik proslavé častit, slovesen,
Ki ta ga povelíčaj skromna pesen.

Razplamenjen v Slovenije središče
Čil národa slovenskega spe cvet,
V Slovenije središče — ob ognjišče
Se rodoljubja — vnet prihaja gret.
Najboljši doma sini, smelo rečem,
Ki z uma se borijo svetlim mečem.

Pred sabo zrem jih, in v radósti plava
Kipeče in navdušeno srcé,